

Opis źródła:

Państwowy kult Józefa Piłsudskiego rozwijał się przez cały okres rządów sanacyjnych. Jeszcze za życia Pierwszego Marszałka Polski budowano jego wizerunek jako bojownika o niepodległość, wodza Legionów, męża stanu, Naczelnika Państwa doby wojny polsko-bolszewickiej itd. Charakterystycznym elementem były obchody imienin Piłsudskiego, które stały się wręcz nieoficjalnym świętem państwowym.

Zjawisko to wzmoгло się po śmierci przywódcy (12 kwietnia 1935 roku). Jednym z jego najbardziej wyrazistych przejawów było uchwalenie specjalnej ustawy o ochronie imienia Józefa Piłsudskiego, stanowiące jedną z reperkusji tzw. sprawy Stanisława Cywińskiego, który to po opublikowaniu krytycznej recenzji propagandowego dzieła Melchiora Wańkowicza o Centralnym Okręgu Przemysłowym został pobity we własnym mieszkaniu przez grupę oficerów działających z polecenia Stefana Dąb-Biernackiego, inspektora armii w Wilnie.

Miejsce wydania:

Dziennik Wileński z 30 stycznia 1938 roku

Internetowy System Aktów Prawnych, online:

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19380250219/O/D19380219.pdf>

Tekst źródła:

Fragment recenzji książki M. Wańkowicza „COP – ognisko siły”, opublikowanej przez S. Cywińskiego na łamach „Dziennika Wileńskiego”, r. 12 z 30 stycznia 1938 roku

Wańkowicz [...] daje szereg żywych obrazków tego co widział, no i czego nie widział, ale co ma podobno powstać w czasie najbliższym, w tym sercu Polski, zadając kłam słowom pewnego kabotyńca, który mawiał o Polsce, że jest jak obwarzanek: tylko to coś warte, co jest po brzegach, a w środku pustka.

Ustawa z dnia 7 kwietnia 1938 roku o ochronie imienia Józefa Piłsudskiego, Pierwszego Marszałka Polski

Art. 1.

Pamięć czynu i zasługi JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO – Wskrzesiciela Niepodległości Ojczyzny i Wychowawcy Narodu – po wsze czasy należy do skarbnicy ducha narodowego i pozostaje pod szczególną ochroną prawa.

Art. 2.

Kto uwłacza Imieniu JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO, podlega karze więzienia do lat 5.

Art. 3.

Wykonanie niniejszej ustawy porucza się Ministrowi Sprawiedliwości.

Art. 4.

Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezydent Rzeczypospolitej: *I. Mościcki*

Prezes Rady Ministrów: *Sławoj-Składkowski*

Minister Sprawiedliwości: *W. Grabowski*

Słowniczek

Kabotyn – osoba postępująca w sposób obliczony na efekt

Pytania do źródła:

Pytania dla uczniów szkoły podstawowej i uczniów szkoły średniej (poziom podstawowy)

1. Do o udziału Józefa Piłsudskiego w jakim wydarzeniu z dziejów Polski nawiązuje artykuł 1 ustawy?
2. Czy w zacytowanym fragmencie recenzji wymieniono wprost osobę, której imię chroni ustawa?
3. Czy w ustawie pojawia się stopień wojskowy noszony przez Józefa Piłsudskiego?

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony): pytania dla poziomu podstawowego, a ponadto

1. W jaki sposób autor recenzji wykorzystał dzieło Wańkowicza do obalenia słów Piłsudskiego o Polsce jako „obwarzanku”?
2. Zwróć uwagę na podpisy pod ustawą. Czy Józef Piłsudski w ciągu swojego życia sprawował przynajmniej jeden z urzędów pełnionych przez osoby, które złożyły te podpisy? Czy urzędy te zostały wymienione w tekście ustawy?
3. Wskaż potoczną nazwę obozu rządzącego, który doprowadził do przyjęcia ustawy.

Wskazówki:

S. Cywiński w swojej recenzji zastosował sprytny zabieg: według J. Piłsudskiego wszystko co wartościowe w Polsce znajdowało się na kresach, podczas gdy książka M. Wańkowicza była pochwałą Centralnego Okręgu Przemysłowego - jednego z czołowych sanacyjnych projektów, który był realizowany w centralnej części kraju. Jednocześnie, co charakterystyczne, nie wymienił on zmarłego przywódcy z imienia, a jedynie pisał o tajemniczym „kabotynie”, któremu przynależało autorstwo szeroko rozpoznawalnego powiedzenia.

W ustawie J. Piłsudski został nazwany za pomocą posiadanego od 1920 roku unikatowego stopnia wojskowego („Pierwszy Marszałek Polski”) oraz licznych epitetów odnoszących się między innymi do jego roli w odzyskaniu przez Polskę niepodległości („Wskrzesiciel Niepodległości Ojczyzny”). Jest to charakterystyczny przykład kultu będącego elementem propagandy obozu sanacyjnego.

Podpisy pod ustawą złożyli Prezydent Ignacy Mościcki, Prezes Rady Ministrów Felicjan Sławoj-Składkowski i Witold Grabski. Spośród wszystkich tych stanowisk Józef Piłsudski pełnił jedynie urząd premiera (aczkolwiek, podobnie jak prezydent Mościcki, również był głową państwa w latach 1918-1922).

Literatura pomocnicza:

Englert J. N., Nowik G., *Marszałek Józef Piłsudski. Komendant – Naczelnik – Pierwszy Marszałek Polski*, Warszawa 2007.

Kusiak P., *Legenda i kult Józefa Piłsudskiego. Jak w Polsce doby integracji europejskiej interpretować postać Marszałka?*, „Colloquium”, t. 2, 2010, s. 241-258.

Siemaszko K., *Ochrona dobrego imienia Józefa Piłsudskiego w świetle przepisów prawa karnego oraz w praktyce sądowej w okresie II Rzeczypospolitej*, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. 70, 2018, z. 2, s. 299-310.

Urbanek M., *Polska jest jak obwarzanek*, Wrocław 1988.

Załączny J. *Kult Piłsudskiego przed i po maju*, „Niepodległość i Pamięć”, 2016, nr 3(55), s. 55-91.

Najważniejsze cezury:

12 kwietnia 1935 – śmierć Józefa Piłsudskiego

30 stycznia 1938 roku – ukazanie się recenzji autorstwa S. Cywińskiego

7 kwietnia 1938 roku – podjęcie ustawy o ochronie imienia Józefa Piłsudskiego, Pierwszego Marszałka Polski

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord: Arkadiusz Siwko